

تحلیل وضعیت مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی ساکنان ساختمان های بلند مرتبه
شهر مشهد (نمونه مطالعاتی؛ منطقه نه شهر زیارتی مشهد)
معصومه توانگر^۱، مریم هاشمیان^۲

چکیده

شهر مشهد به عنوان دومین کلانشهر کشور و قطب جاذب جمعیت نواحی شرقی کشور نیازمند توسعه کالبدی و فضایی متناسب با رشد جمعیتی است و با توجه به کمبود زمین شهری و هزینه بر بودن توسعه افقی شهر، رویکرد فشرده سازی شهری، از طریق احیاء بافتهای فرسوده شهری و استفاده مجدد زمین در دستور کار برنامه ریزان شهری قرار گرفته است. در تحقیق حاضر منطقه نه شهرداری مشهد به عنوان یک نظام اجتماعی بررسی شد. این منطقه جزو مناطق جوان بوده و رشد ارتفاعی قابل توجهی داشته است. پژوهش با هدف بررسی و تحلیل وضعیت مشارکت و اعتماد اجتماعی بلندمرتبه نشینان شهری در شهر زیارتی مشهد تدوین شده و بر این فرض استوار است که: بین شاخص های اجتماعی- فرهنگی «مشارکت اجتماعی» ساکنان بلندمرتبه ها و وضعیت «اعتماد اجتماعی» آن ها رابطه معناداری وجود دارد. نتایج تحقیق نشان داد؛ بین مشارکت اجتماعی و اعتماد ساکنین بلندمرتبه ها رابطه معناداری وجود دارد و هرچه مشارکت اجتماعی در بلندمرتبه ها بالاتر است اعتماد بین ساکنین نیز بیشتر است و برعکس با کاهش مشارکت اجتماعی ساکنین بلندمرتبه ها، اعتماد بین شخصی آنان نیز کاهش می یابد.

واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، بلندمرتبه، شهر زیارتی مشهد، مشارکت اجتماعی

۱ عضو هیات علمی پژوهشکده گردشگری جهاددانشگاهی Masoomeh_tavangar@yahoo.com

۲ عضو پژوهشی پژوهشکده گردشگری جهاددانشگاهی، کارشناس ارشد علوم اجتماعی (پژوهشگری)

مقدمه و بیان مسئله

"شهر" مکان تجلی اندیشه‌های سازندگان آن است. فضایی منبعث از آرمانها، عقاید، باید و نبایدهایی که فرم و کالبد آن را می‌سازد و به تحرکات اجتماعی ساکنین آن جان می‌بخشد. اسکان در فضای شهری و الگوهای سکونت در شهرها در طی زمان متأثر نوع و تحولات اندیشه‌های حاکم سیاسی و ایدئولوژیک بوده و به تبع آن شکل و فرم مسکن نیز تغییر یافته است. هویت مذهبی، اعتقادی، ملی و تاریخی افراد جامعه و به عبارتی فرهنگ و تمدن، ارتباط عمیقی بانوع مسکن دارد. همچنین زیبایی، امنیت، همسایگی، اشراف، ضوابط حفظ حریم خصوص و محرمیت، استفاده از فضاهای باز و روابط همسایگی را نیز می‌باید در این مقوله مورد توجه قرار داد.

شهرها و فضاهای شهری گذشته ما از استقلال، شخصیت و هویت ویژه خود برخوردار بوده‌اند؛ مفاهیمی که نهایتاً منجر به تعریف مفاهیم بزرگتری چون تعلق خاطر و حس شهروندی گشته‌اند؛ درحالی‌که آنچه از اغلب شهرهای کنونی ما در ذهن عموم شکل می‌گیرد جز مجموعه‌ای از ساختمانهای بلند، خیابانها، ادارات، پارک‌ها نیست. برنامه ریزی خردورزانه فضا و تامین نیازهای شهری باید بتواند بستری برای تقویت تعاملات شهری و حس شهروندی ساکنان شهر نسبت به شهر باشد و از این رهگذر، هویت شهری و شهروندی را تعریف کند. "کاربری مسکونی"، به عنوان یکی از اساسی‌ترین نیازهای شهروندان و پر تراکم‌ترین نوع کاربری در شهرها، نقش مهمی در شکل‌گیری بافت شهری و از عناصر تاثیر گذار بر شکل‌گیری منظر و هویت شهری است. مدرنیسم و پیشرفتهای صنعتی در زمینه خدمات و صنعت ساختمان، ازدیاد جمعیت، معماری نوین و رواج ایده نوشهرگرایی مبتنی بر مفاهیمی چون؛ شهر فشرده و توسعه عمودی، عواملی بودند که منجر به تغییر و تحول در الگوهای مسکن شهری در ایران شدند. ایجاد کوی‌های مسکونی کوتاه و بلندمرتبه در مقیاس‌های کوچک و بزرگ، از جمله اقدامات عرصه شهرسازی و معماری در ایران است.

شهر مشهد به عنوان دومین کلانشهر کشور و قطب جاذب جمعیت نواحی شرقی کشور نیازمند توسعه کالبدی و فضایی متناسب با رشد جمعیتی خود بوده و با توجه به کمبود زمین شهری و هزینه بر بودن توسعه افقی شهر، رویکرد بلندمرتبه‌سازی و فشرده‌سازی شهر از طریق احیاء بافتهای فرسوده شهری و اصلاح مجدد زمین در دستور کار برنامه ریزان کالبدی و اقتصادی شهر قرار گرفته

است. در تحقیق حاضر منطقه نه شهرداری مشهد (دارای قابلیت متوسط بلندمرتبه سازی بر اساس اسناد مصوب) به عنوان یک نظام اجتماعی، مورد بررسی قرار گرفته است. این منطقه جزو مناطق جوان و مستعد توسعه عمودی بوده و رشد ارتفاعی قابل توجهی به ویژه در سالهای اخیر داشته است.

بنابراین عواملی چون رشد جمعیت، تغییر الگوهای زندگی، گسترش شهرنشینی ناشی از توسعه صنعتی و تجاری و کمبود زمین در شهر مشهد، چاره ای جز توسعه روزافزون ساخت و ساز بلندمرتبه ها و آسمان خراش ها نگذاشته است. از این رهگذر، آنچه عمیقا شایان توجه جدی است، رشد و توسعه متوازن فرهنگ بومی ویژه این سبک زندگی، به موازات توسعه فنی اینگونه سازه ها است. به خصوص اینکه شهر مشهد، شهری مذهبی است و در عین حال به دلیل مهاجر پذیری شدید آن در سه دهه اخیر دارای تداخلات فرهنگی و قومی بسیار زیادی است. بررسی ریشه ای و کامل این موضوع و مشکلات ناشی از عدم تطابق این فناوری با شرایط و فرهنگ جامعه ایرانی، کاری نیست که از عهده یک یا چند متخصص و در مدت زمانی کوتاه بر آید. خصوصا آنکه بدلیل تنوع مسائل مرتبط با این موضوع، ضروریست کارشناسانی خبره، با تخصص های مختلف اجتماعی و فرهنگی، ضمن تعامل مثبت و سازنده بایکدیگر و بر اساس برنامه ای منظم و مدون، به آسیب شناسی زیربنایی این موضوع پرداخته تا نهایتا ضمن رشد پدیده فشرده سازی فضاهای مسکونی، سازگاری لازم فرهنگی و اجتماعی نیز محقق شود.

بنابراین با عنایت به رسالت علمی دانش جغرافیا، که به ایجاد فضایی امن برای زیست انسان می اندیشد و هدف از برنامه ریزی مکانی را ایجاد و حفظ اعتدال و خلق محیط کالبدی متناسب با نیازهای جسمی و روحی - روانی انسان سالم می داند، پرداختن به این الگوی جدید سکونت (بلندمرتبه نشینی) در شهرها و بررسی و تحلیل آثار اجتماعی آن از مسایل با اهمیت حوزه برنامه ریزی و مدیریت شهری است و افق های جدیدی در توسعه دانش جغرافیا، توأم با علوم اجتماعی خواهد گشود. بر این اساس، بررسی و آسیب شناسی بلندمرتبه های احداث شده به خصوص از ابعاد اجتماعی - فرهنگی و نگرش و احساس بلندمرتبه نشینان و ساکنان پیرامون آنها در شهر مشهد، به عنوان یک شهر مذهبی و دارای هویت تاریخی و فرهنگی و نهایتا ارائه راهکارهایی

فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، زمستان ۱۳۹۶، شماره ۱۴، صفحه ۱۳ تا ۲۳

جهت اصلاح مشکلات موجود، امری مهم و ضروری است و می‌تواند بر روند توسعه و پیشرفت آتی شهر اثرات مثبتی را برجای نهد. در این میان، آنچه که موجب نگرانی متخصصین علوم اجتماعی در فرایند توسعه و تمایل به برج نشینی در مشهد شده است، تفاوت و تغییر سبک زندگی در برج‌ها، در مقایسه با ساکنان مجاور آنها، حس برتری طلبی برج‌نشینان و تقویت تضادهای فرهنگی در سطح محلات شهری است که در شهری چون مشهد با هویت مذهبی و اسلامی، چندان مطلوب نمی‌نماید. چنین به نظر می‌رسد که در این شیوه جدید سکونت، سرمایه‌های اجتماعی حاصل از اعتماد بین ساکنین برج‌ها و مشارکت اجتماعی حاصل از آن شکل نمی‌گیرد.

لذا تحقیق حاضر با هدف بررسی و تحلیل وضعیت مشارکت و اعتماد اجتماعی بلندمرتبه‌نشینان شهری در شهر زیارتی- مذهبی مشهد تدوین شده و بر این فرض استوار است که؛ بین شاخص‌های اجتماعی- فرهنگی «مشارکت اجتماعی» ساکنین بلندمرتبه‌ها و وضعیت «اعتماد اجتماعی» آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد.

مروری بر پیشینه تحقیق

در تحقیقات بسیاری رابطه اعتماد اجتماعی و مشارکت مورد بررسی قرار گرفته است اما این پژوهش‌ها عمدتاً مطالعات خود را در سطح شهر، محله، دانشگاه و... متمرکز نموده و کمتر به بررسی رابطه این دو متغیر در سطح ساختمان‌های بلندمرتبه پرداخته‌اند، در ادامه به تعدادی از پژوهش‌های انجام شده در حیطه رابطه اعتماد و مشارکت اشاره شده است:

شو (۲۰۱۳) به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در آریزونا پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی و ابعاد آن یعنی اعتماد تعمیم یافته، اعتماد به دولت و مشارکت مدنی تأثیر مثبتی بر مشارکت سیاسی دارد.

نتایج مطالعه علی پور (۱۳۸۸) در بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی نشان می‌دهد که بین اعتماد اجتماعی در سه شکل متفاوت آن (فردی، تعمیم یافته و نهادی) و مشارکت اجتماعی سازمان یافته رابطه معناداری وجود دارد.

نوابخش (۱۳۹۳) در بررسی رابطه میزان اعتماد شهروندان با میزان مشارکت اجتماعی آنان به این

نتیجه رسیده است که هرچه اعتماد شهروندان بالاتر باشد، میزان مشارکت اجتماعی آنان نیز بیشتر است.

در مطالعه ای توسط زارع شاه آبادی (۱۳۹۰) به رابطه اعتماد اجتماعی با مشارکت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه یزد پرداخته شده است، نتایج این مطالعه نشان می دهد که اگر بر اعتماد اجتماعی دانشجویان افزوده شود، در این صورت سطح مشارکت اجتماعی آنان نیز ارتقاء خواهد یافت.

وطن پرست (۱۳۹۲) رابطه بین ایجاد نهادهای مستقل محله ای و اعتمادسازی ساکنین جهت مشارکت در ساماندهی بافت فرسوده شهری را در شهر مشهد مورد بررسی قرار داده است. نتایج حاکی از آن است که بین این دو متغیر رابطه مستقیم وجود دارد و به عبارتی هرچه نهادهای مستقل محله ای افزایش یابد، اعتماد ساکنین جهت مشارکت در ساماندهی بافت منطقه بیشتر می شود.

مطالعه ای توسط ظهیری نیا (۱۳۹۵) در رابطه با اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه هرمزگان صورت گرفته است، نتیجه نهایی پژوهش انجام شده این است میزان مشارکت اجتماعی دانشجویان در حد متوسط بوده و رابطه آن با اعتماد اجتماعی، مثبت و مستقیم است.

مسعودنیا (۱۳۹۳) به بررسی تأثیر اعتماد اجتماعی بر شیوه های مختلف مشارکت سیاسی پرداخته است، استنباط آماری از داده ها نشان دهنده تأثیر اعتماد اجتماعی بر پنج سطح مشارکت سیاسی می باشد.

کاهش میزان مشارکت و روحیه جمعی نیز در برخی از پژوهشها به عنوان یکی از پیامدهای بلندمرتبه ها بررسی شده است. یافته های تحقیق شمعی (۱۳۹۰) در رابطه با این متغیر نشان می دهد که میانگین این شاخص در میان بلندمرتبه ها در مقایسه با ساختمانهای متعارف نشین کمتر است.

در کلیه مطالعات مورد بررسی در زمینه رابطه بین اعتماد و مشارکت مشاهده می شود که اعتماد اجتماعی تأثیر مثبتی بر مشارکت داشته است و هر جا که میزان اعتماد اجتماعی افراد بالا بوده سطح مشارکت نیز ارتقاء یافته است.

مبانی نظری

• مشارکت اجتماعی

انتظارات افراد برای دریافت رفاه بیشتر در فضای جمعی و اجتماعی امکان تحقق بیشتری دارد، اما روابط بین متغیرهای اجتماعی، می تواند این موضوع را اثبات کند (prezza,2001).

مشارکت به عنوان اساسی ترین عنصر دستیابی به اهداف توسعه، به ویژه در شهرها، از اهمیت بالایی برخوردار است. شهر به مثابه یک سیستم و متشکل از عناصر طبیعی و انسانی است که ابعاد کالبدی و فرهنگی شهر را می سازند. بحران های کنونی شهرها، مانند نبود تعادل نسبی در روند زندگی اجتماعی/شهری، افزایش مطالبات شهروندی، عدم تطابق نیازها و خواسته ها با منابع مالی و ظرفیت های اداری، فقدان آگاهی شهروندان از حقوق و تکالیف شهروندی، تضعیف روابط و مناسبات اجتماعی و مدیریت، این سیستم را با مشکلات زیادی روبرو کرده است.

ظرفیت انسان جدید به عنوان «شهروند»، برای حل مشکلات ناشی از شهری شدن و نابسامانی های اجتماعی مدرن و تامین عدالت برای همگان تنها به کمیت و کیفیت دانش او بستگی ندارد بلکه میزان تعامل، مشارکت اجتماعی و ارتباط متقابل سیاسی و اجتماعی نیز باید در جامعه جای خود را باز کند، چرا که مشارکت عمومی دارای کیفیت و چشم اندازهایی است که سرانجام یک راه حل همه جانبه را ایجاد می کند (توسلی، ۱۳۸۲: ۶۵). تشکیل شبکه های مشارکت شهروندی و اجتماعی و ایجاد اعتماد بین افراد و گروهها و نهایتا شکل گیری هنجارهای اجتماعی ناشی از آن، می تواند به تشکیل سرمایه های اجتماعی و تقویت آن در طی زمان بیانجامد.

• اعتماد اجتماعی

اعتماد^۱ یکی از جنبه های مهم روابط انسانی و زمینه ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه می باشد. "اعتماد در زبان فارسی مترادف با تکیه کردن، واگذاشتن کار به کسی، اطمینان، وثوق، باور و اعتقاد به کار گرفته می شود" (عمید، ۱۳۶۹: ۲۰۱). در فرهنگ لغت آکسفورد اعتماد به معنی اطمینان به بعضی از صفات یا ویژگی یک شخص و یا حتی درستی و حقانیت یک نظریه تعریف شده است. با وجود اینکه تاکنون اندیشمندان اجتماعی تعاریف مفهومی بسیاری از اعتماد مطرح کرده اند که

^۱ trust-

مجله علمی پژوهشی مدیریت شهری، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۹۸

دارای تفاوت های زیادی است و همگی آن ها در مورد تعریف این مفهوم وفاق ندارند. در زیر به برخی از این تعاریف اشاره می شود:

امیل دورکیم، اعتماد را آرامشی می داند که حاصل زندگی مسالمت آمیز بشر در کنار همنوعانش در حالت صلح و به دور از هر گونه دشمنی و خصومت است. گنورگ زیمل، "اعتماد را معادل کلمه ایمان به کار می برد و به اعتقاد وی نوعی ایمان و اعتقاد به افراد جامعه است" (گلابی، ۱۳۸۴: ۲۸). در کارهای فردیناند تونیس "در جوامع سنتی یا گمین شافت اعتماد مانند احترام و حس تعلق شخصی، فضیلتی برای افراد است، در حالی که در جوامع مدرن یا گزل شافت اعتماد غیر شخصی و رسمی است" (ازکیو، ۱۳۸۴: ۱۵۶).

تالکوت پارسنز عامل ایجاد اتحاد و انسجام اجتماعی و ثبات و نظم را اعتماد می داند. به عقیده وی اعتماد، این باور را در افراد ایجاد می کند که دیگران به منظور دستیابی به یک موقعیت گروهی از منافع شخصی دست می کشند. "وی نظام منسجم را نظامی می داند که بتوان به عاملان آن در انجام وظایفشان اعتماد کرد که این امر خود به پایداری و نظم سیستم اجتماعی کمک می کند" (انعام، ۱۳۸۰: ۲۵).

آنتونی گیدنز در تعریف اعتماد به فرهنگ آکسفورد استناد می کند و "اعتماد را به عنوان اطمینان یا اتکا به نوعی کیفیت، یا صفت و یا اطمینان به حقیقت عبارت یا گفته ای توصیف می کند. به اعتقاد وی اعتماد نوع خاصی از اطمینان است و چیزی یکسره متفاوت از آن نیست" (گیدنز، ۱۳۸۴: ۳۷).

اعتماد اجتماعی از جمله پدیده های اجتماعی است که در روابط و تعاملات انسانی نقش حیاتی ایفا می کند و می تواند از سطح خرد (خانواده) تا سطح جامعه و سطح جهانی را شامل شود (عباس زاده، ۱۳۸۳: ۲۶۹).

با مروری بر نظریه پردازی های صورت گرفته، اعتماد و نظریه های مربوط به آن را می توانیم در سه سطح خرد، میانی و کلان مورد توجه قرار دهیم. در هر یک از این سطوح، می توان تئوری های متفاوتی را قرار داد که هر یک از منظر و دیدگاه خاصی به اعتماد می نگرند. در سطح خرد اعتماد به عنوان ویژگی فردی مطرح می شود و بر احساسات، عواطف و ارزش های فردی تأکید می گردد و در بررسی اعتماد تئوری های شخصیت و متغیرهای فردی مورد توجه قرار می گیرد. بر اساس این

دیدگاه اعتماد با مفاهیمی چون همکاری، صداقت، وفاداری، صمیمیت، امید و دگرخواهی ارتباط نزدیکی دارد. نظریه پردازانی همچون کلمن، اریکسون، پیترا بلو و جانسون و ... از منظر نظریه های خرد به بررسی و تحلیل مفهوم اعتماد پرداخته اند. نظریه پردازان خردنگر به منظور تحلیل معنا و مفهوم اعتماد سطح تحلیل خرد و سطح مطالعه کنش را برگزیده اند. همه این نظریه پردازان اعتماد را به عنوان یک ویژگی فردی و متأثر از کنش های افراد در نظر می گیرند. در سطح کلان اعتماد به عنوان ویژگی روابط اجتماعی و یا ویژگی نظام اجتماعی و به طور کلی به عنوان یک ویژگی جمعی مفهوم سازی می شود. نظریه پردازانی مانند دورکیم، تونیس، اسپنسر، زیمل، پارسنز، اینگلهارت، پاتنام، فوکویاما، لوهمان و غیره سعی کرده اند با تاکید بر ساخت اجتماعی جامعه، به مطالعه اعتماد اجتماعی بپردازند. همه این نظریه پردازان سطح تحلیل کلان را برای بررسی خود درباره اعتماد برگزیده اند. همین طور در بررسی و تحلیل مفهوم اعتماد، سطح مطالعه خود را بر روی ساخت اجتماعی متمرکز ساخته اند. در تحقیق حاضر نیز بر نحوه نگرش نظریه پردازان اجتماعی اخیر تاکید شده است.

اعتماد اجتماعی به دلیل گستردگی حضور خود به دو گروه کلی «اعتماد صمیمانه یا شخصی» و «اعتماد تعمیم یافته یا عام» تقسیم می شود. اعتماد صمیمانه یا شخصی در محدوده کمی یعنی در بین افرادی که رابطه رودر رو و نزدیک با هم دارند، جریان می یابد در حالی که اعتماد عام یا تعمیم یافته محدوده وسیعی را شامل می شوند. عبارت دیگر اعتماد عام را می توان داشتن حسن ظن نسبت به افراد جامعه جدای از تعلق آنها به گروه های قومی و قبیله ای تعریف کرد. اعتماد یک فرآیند است که یک بعد آن اعتماد اجتماعی و بعد دیگر آن اعتماد فردی است و بر این اساس از اعتمادکننده و اعتمادشونده صحبت می شود. (محسنی تبریزی، ۱۳۸۰: ۳۲). یکی از مدافعان این دیدگاه جانسون است. وی مانند کلمن^۲ در یک رابطه مبتنی بر اعتماد، دو عنصر اعتمادکننده و اعتمادشونده را در نظر می گیرد که در صورت وجود اعتماد، کنشگران دارای صداقت، اطمینان، همکاری با یکدیگر و اعتماد به همدیگر می باشند. (کافی، ۱۳۸۰: ۴۸).

• بلند مرتبه سازی

پیشینه ساخت اولین بلند مرتبه ها، به قرون ۴۰ و ۴۱ میلادی باز می‌گردد. قدیمی ترین نمونه، شهر "شیبام" در یمن است که به عنون قدیمیترین شهر دارای آسمان خراش در سراسر جهان و یا "منهتن صحرا"، و نیز به عنوان "اولین نمونه برنامه‌ریزی شهری طبقاتی" شناخته می‌شود. شهر شیبام، از بیش از 011 برج مسکونی، هر یک شامل پنج تا 3 طبقه تک واحدی تشکیل می‌شد. ظاهراً هدف از این شیوه معماری، محافظت مردم در مقابل حملات صحرانشینان بدوی بوده است. استفاده از ساختمانهای بلند مسکونی نیز از قرن شانزدهم میلادی در جنوب یمن معمول شد. احداث این گونه بناها خصوصاً در قرن نوزدهم میلادی در یمن بسیار متداول شد (کاظمیان، ۱۳۹۴: ۵۵). می‌توان گفت از چند دهه گذشته در کشورهای در حال توسعه نیز این پدیده ظهور یافت (بمانیان، ۱۳۹۰: ۱۶). بلند مرتبه سازی از اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم چهره خود را به ثبت رسانده و نخستین گامها در تولید آسمان خراشها از حدود سال ۱۸۹۰ تا ۱۹۰۰ در شیکاگو برداشته شد (عزیزی، ۱۳۷۸: ۳۵). در قرن نوزدهم، معماری با پیشرفتهای فن ساختمان فرصت بروز و شکفتگی یافت. در حقیقت فن ساختمان پیشاهنگ نوآوری بود و در این قرن، عوامل اساسی پیشرفت را اغلب می‌توان در فن ساختمان مشاهده کرد. در معماری این قرن بیش از هر چیز تقلید از سبکهای معماری قرون گذشته رواج داشت و نه معماری (گیدئون، ۱۳۵۰: ۳۱).

وقتی از ساختمان بلند مرتبه صحبت می‌شود چنین فرض می‌گردد که همه افراد تصور یکسانی از آن دارند. در حالی که چنین نیست و نه تنها بین عامه، بلکه در قالب دیدگاههای متفاوت، بین متخصصین نیز نظرات مختلفی در ارتباط با تعریف این ساختمانها وجود دارد.

مرتفع ترین ساختمانهای بلندمرتبه، آسمان خراش نام دارند. یک آسمان خراش بلند، ساختمانی است که به طور مداوم قابل سکونت باشد، دارای بیش از ۴۰ طبقه و عمدتاً با کاربری اداری، تجاری و مسکونی طراحی شده است. تعریف آسمان خراش عمدتاً برای ساختمانهای بالاتر از 150 متر (۴۹۲ فوت) استفاده می‌شود. برای ساختمانهای با ارتفاع بیش از ۳۰۰ متر (۹۸۴ فوت) اصطلاح سوپرتال ۳ می‌تواند استفاده شود و اگر ارتفاع آسمان خراش فراتر از 600 متر (969,1 فوت) باشد

به عنوان مگاتال ۴ طبقه بندی می‌شود (۵, CTBUH, 2012).

از نظر هندسی به طور کلی ساختمان‌های منفرد مرتفع که با فرم پلان ۶ مربع یا دایره یا مشابه آن مانند ستاره یا صلیب باشد و از طرفی ارتفاع آن بلندتر از قطر دایره محاطی پلان باشد، برج نامیده می‌شود. (ناطق‌الهی، ۷۵، ۱۸).

از دیدگاه مهندسی ساختمان، هنگامی می‌توان بنا را بلندمرتبه نامید که ارتفاع آن باعث شود نیروهای جانبی ناشی از زلزله و باد بر طراحی آن تاثیر قابل توجهی بگذارد و بر این مبنا از لحاظ ارتفاع ساختمان‌های بیشتر از ۱۰ طبقه را ساختمان بلند مرتبه بشمار می‌آورند (بمانیان، ۷۷، ۸).

از دیدگاه مهندسی تاسیسات، یک ساختمان کوتاه می‌تواند ساختمانی توصیف شود که بهره برداران آن برای رسیدن به طبقه مورد نظرشان احتیاج به بالابر نداشته باشند. اما اگر بالابر وجود داشته باشد آنها به طور دائم از آن استفاده می‌کنند. چنین ساختمان‌هایی عمدتاً ۳ تا ۵ طبقه هستند. یک ساختمان میان مرتبه نیز ساختمانی ۸ تا ۱۰ طبقه با ضرورت استفاده بهره برداران از بالابر می‌باشد. ساختمان بلند مرتبه هم شامل ۱۵ تا ۱۶ طبقه می‌باشد که ممکن است به وسیله بالابری که به دو بخش سرویس می‌دهد، مجهز شود. در نهایت ساختمان‌های بسیار بلند ساختمان‌های ۳۰ تا ۴۰ طبقه ای هستند که به بالابرها شاتل^۷ که به کریدورهای هوایی^۸ سرویس می‌دهند، تجهیز شده اند. (Barney, 2003)^۹. برنامه ریزان و طراحان شهری نیز غالباً ساختمان‌های ۱۰ طبقه به بالا را ساختمان بلند مرتبه اطلاق می‌نمایند. (امین زاده، ۱۳۸۰: ۸). چنانچه مهندس احمد سعیدنیا در جلد چهارم کتاب سبز شهرداریها چنین عنوان می‌نماید: "به آپارتمانهای بلند مرتبه بیش از ده اشکوب اصطلاحاً برج گفته می‌شود" (سعیدنیا، ۱۳۸۲: ۸۷)

از نظر حریق در ایران، طبق دستورالعمل اجرایی محافظت ساختمان‌ها در برابر آتش سوزی، حداقل تعداد طبقات ساختمان مرتفع ۸ طبقه تعریف شده است (حسینعلی پور، ۱۳۸۰: ۱۰۴) از دید مسایل

^۴-Megatal

^۵"-The Tallest 20 in 2020: Entering the Era of the Megatal". CTBUH. 8 December 2011. Retrieved 19 October 2012.

^۶-SHAPE

^۷-Shuttle life

^۸-Sky lobbies

^۹- <http://www.elevator-world.com/magazine/archive01/9703-001.htm>

اجتماعی فاصله ای که نظارت بر فعالیتهای کودکان و نوجوانان در فضای باز و صداکردن آنها براحتی امکانپذیر است، تعیین کننده ساختمان بلند مرتبه است و این مقدار حدود ۳۰ الی ۵۰ متر می باشد و حد ارتفاع جهت بلند مرتبه بودن ساختمان های مسکونی ۳۲ متر می باشد. (بمانیان، ۱۳۷۷: ۹-۸) اگر چه چنین تعاریفی برای ساختمان های بلند مرتبه مطرح شده است، اما معیار خاصی برای تعریف اینگونه ساختمانها ارائه نشده است. بلندی ساختمان نسبی است و بستگی به شرایطی همچون شرایط اجتماعی و تصورات فرد از محیط دارد و تا حد زیادی با توجه به عرف محل تعریف می شود. به این صورت که در میان آسمان خراشهای شهرهایی چون نیویورک و شیکاگو، ساختمانهای ۴۰-۵۰ طبقه کوتاه به نظر می رسند، در حالیکه همین بناها برای شهرهای بزرگ اروپایی جزو ساختمانهای بلند مرتبه محسوب می شوند. (همان، ۹).

در سال ۱۳۹۵، مطالعات بلندمرتبه سازی شهر مشهد توسط نهاد مطالعات و برنامه ریزی توسعه و عمران شهر مشهد و با همکاری مشاوران تهیه طرح تفصیلی شهری، انجام شد. در این طرح ساختمان های بلندمرتبه شهری در سه سطح بلندمرتبه ویژه (از ۲۸ طبقه به بالا)، فوق بلندمرتبه (۲۷-۱۲ طبقه) و میان مرتبه (۱۱-۷ طبقه) دسته بندی شد.

چنین می توان نتیجه گرفت که بلند بودن بنا موضوعی نسبی است که در شرایط زمانی و مکانی قابل تفسیر است و شرایط پذیرش و تعریف بناهای بلند متفاوت است. در پژوهش حاضر با توجه به شرایط زمانی و مکانی شهر مشهد ساختمانهای ۱۰ طبقه و بیشتر که ارتفاع آن از سطح معبر مجاور بیش از ۲۰ متر باشد جزو بناهای بلند در نظر گرفته شده اند. که بر اساس طبقه بندی طرح تفصیلی، جزو ساختمانهای فوق بلند مرتبه (برج باران ۱ و رز آرمیتاژ با ۱۵ طبقه) و میان مرتبه (آرمیتاژ هاشمیه با ۱۱ طبقه) می باشند.

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع پیمایشی است و نوع تحلیل توصیفی - مقایسه ای می باشد. این پژوهش به لحاظ معیار زمان، پژوهشی مقطعی است چرا که پدیده مورد نظر را صرفاً در یک زمان خاص بررسی می کند و تداوم نخواهد داشت (در مقابل تحقیقات طولی). به دلیل اینکه در سطح وسیعی اجرا شده

است پهن‌تر است اگر چه در بدو امر برای انجام مطالعات اکتشافی و نهایتاً تهیه و پرسشنامه نهایی طرح، از امر مصاحبه های عمقی نیز بهره برده است (در مقابل تحقیقات ژرفانگر). تحقیق از نوع جامعه شناسی خرد است، چرا که در چارچوب رفتار فردی و یا در رابطه فرد با محیط پژوهش انجام می گیرد (در مقابل جامعه شناسی میانه و کلان). از آنجا که پژوهش حاضر به دنبال کسب اطلاعات منظم - و نه پراکنده - می باشد، لذا در زمینه خاص و منحصر به فرد انجام می شود پس یک تحقیق اکتشافی است و همچنین پژوهشی کاربردی است. واحد مشاهده در این تحقیق ساکنین بلندمرتبه ها می باشند.

ابزار تحقیق

برای گردآوری داده‌ها از ساکنین بلندمرتبه ها و محیط پیرامون آنها، از ابزار پرسشنامه (محقق ساخته) استفاده شده است که مشتمل بر سؤالاتی در زمینه سنجش متغیرهای تحقیق است و عمدتاً در قالب طیف پنج گزینه ای لیکرت تدوین گردیده است. در تهیه محتوای گویه ها و سؤالات علاوه بر مطالعه منابع مرتبط از مصاحبه اکتشافی نیز استفاده شده، سپس یافته های بدست آمده از مطالعات اکتشافی بصورت گویه‌هایی تدوین شده و پرسشنامه نهایی پس از سنجش روایی و پایایی تهیه شده است. برای سنجش روایی از توافق داوران مجرب بر انطباق سؤالات پژوهش بر ابعاد مختلف سؤالات مصاحبه نامه استفاده شده است. برای سنجش پایایی ابزار تحقیق از آمار آلفای کرانباخ نیز استفاده شده است که نتایج آن در جدول ذیل آمده است:

جدول (۱): سنجش پایایی ابزار تحقیق

مقدار آلفای کرانباخ		متغیر
محیط پیرامون	بلندمرتبه ها	
۰.۸۱۸	۰.۷۴۳	مشارکت اجتماعی
۰.۸۷۵	۰.۷۲۵	اعتماد اجتماعی

ماخذ: یافته های تحقیق

جدول (۲): بررسی روایی و اعتبار متغیر مشارکت اجتماعی ساکنین بلندمرتبه ها

مؤلفه ها			مشارکت
انسانی	مالی	فکری	
		.842	در جلساتی که در محله به دلایل مختلف برگزار می شود، شرکت می کنم.
		.818	ناکنون برای بهبود وضعیت محل زندگی ام، انتقادات و پیشنهاداتی مطرح کرده ام.
	0.730		همسایه ها در مواقع ضروری به یکدیگر کمک می کنند
	۰.۶۵۰		در مواقع ضروری و به هنگام نیاز در مراسم بزرگ از منازل همدیگر استفاده می کنیم
۰.۷۵۷			در مواقع نیاز، برای بهبود شرایط محل مسکونی ام هزینه هایی را پرداخت نموده ام

ماخذ: یافته های تحقیق

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی، گویه های متغیر مشارکت بر روی سه عامل بار عاملی بالایی داشته اند که عبارتند از مشارکت فکری، مشارکت مالی و مشارکت انسانی

روش تجزیه و تحلیل داده های تحقیق

جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده از نرم افزار آماری SPSS استفاده شده است. اطلاعات در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی ارائه شده اند، در بخش آمار توصیفی از جداول و نمودارهای توزیع فراوانی و همچنین شاخص های میانگین، انحراف استاندارد و ... استفاده شده است و در بخش آمار استنباطی نیز از آزمونهای تحلیل واریانس و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است، آزمون تحلیل واریانس جهت مقایسه نمره مشارکت و اعتماد ساکنین در سه برج مورد بررسی و آزمون ضریب همبستگی پیرسون نیز برای بررسی و آزمون رابطه دو متغیر اعتماد و مشارکت مورد استفاده قرار گرفته است.

متغیرها و شاخص های تحقیق

تعریف مفهومی متغیرهای تحقیق

مشارکت

مشارکت فرایندی است که طی آن فرد از طریق احساس تعلق به گروه و شرکت فعالانه و داوطلبانه در آن به طور ارادی به فعالیت اجتماعی دست می زند. برخی از صاحب نظرات در تعریف و تحلیل

فصل نهم: خرید و فروش در بازار مسکن، دوره ۱۱، شماره ۴، بهار ۱۳۹۷

مشارکت با نگرش کلان نگر بسته و مشارکت را به معنی "شرکت فعالانه افراد در حیات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و به طور کلی تمام ابعاد حیات" دانسته اند. (تقوایی، ۱۳۹۱: ۴۹).

اعتماد اجتماعی (بین شخصی)

اعتماد یعنی تکیه کردن بر دیگری، واگذار کردن کار به کسی، سپردن چیزی را به کسی، وثوق و اطمینان. در موقعیت اعتماد ممکن است تکیه فرد به دیگری با میزانی از عدم اطمینان و خطر پذیری توأم باشد (شمسی، ۱۳۹۳). اعتماد بین شخصی در روابط مستقیم و چهره به چهره بین اشخاص یافت می شود، هم زیستی مستقیم بین تعامل کنندگان از ویژگیهایی است که اعتماد بین شاخصی را از دیگر شکل های اعتماد جدا می کند. زتومکا بیان می کند، حضور هم زمان کنشگر در یک مکان، ویژگی های منحصر به فردی را پدید می آورد که اعتماد بین شخصی را از دیگر شکل های اعتماد متمایز می کند (شارع پور، ۱۳۹۰).

جدول (۳): تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

متغیر	ابعاد	شاخص
اعتماد اجتماعی (به همسایه ها و بین شخصی)	-	سپردن فرزندان به همسایه ها اجازه دادن به فرزندان برای بازی با سایر کودکان سپردن کلید منزل به همسایه هنگام مسافرت پول قرض دادن به همسایه و اطمینان از بازگشت آن مشورت با همسایگان در رابطه با مسائل و مشکلات
	فکری مالی انسانی	انتقاد و پیشنهاد شرکت در جلسات پرداخت هزینه (مالی) کمک به یکدیگر در مواقع ضروری استفاده از منازل یکدیگر در هنگام ضرورت

ماخذ: یافته های تحقیق

جامعه آماری تحقیق شامل ساکنین بلند مرتبه ها در دو محله کوثر و هنرستان در منطقه نه شهرداری است. حجم نمونه در هریک از برج های مورد بررسی نیز به شرح ذیل می باشد.

برج باران

$$n = \frac{114 \times (1.96)^2 \times 0.5}{114 \times (0.07)^2 + (1.96)^2 \times 0.5} = 88$$

نسخه نهایی و نهایی شده در شهری خرداد ماه ۱۳۹۱

برج آرمیتاژ هاشمیه

$$n = \frac{105 \times (1.96)^2 \times 0.5}{105 \times (0.07)^2 + (1.96)^2 \times 0.5} = 83$$

برج رز آرمیتاژ

$$n = \frac{87 \times (1.96)^2 \times 0.5}{87 \times (0.07)^2 + (1.96)^2 \times 0.5} = 71$$

قلمرو جغرافیایی پژوهش

منطقه نه شهرداری از حیث جغرافیای تاریخی و توسعه کالبدی قدمت زیادی ندارد. به گزارش طرح جامع سال ۱۳۵۰ (طرح خازنی) این محدوده هنوز شکل نگرفته و به استثناء خیابان وکیل آباد و برخی سکونتگاه‌های روستایی، محدوده فاقد حیات و عناصر شهری است. نگاهی به نقشه روند توسعه تاریخی شهر مشهد این نکته را روشن می‌سازد که این محدوده جزء محدوده توسعه پس از سال ۱۳۶۵ در شهر است و به نوعی جدیدترین محدوده‌های ساخته شده شهر به شمار می‌آید. در حال حاضر منطقه نه در جنوب غربی شهر مشهد قرار دارد که از شمال به بلوار وکیل آباد، میدان آزادی، میدان فلسطین، از شرق به میدان فلسطین، بلوار شهید منتظری، میدان جمهوری اسلامی، بزرگراه شهید کلانتری به سمت شرکت برق، از جنوب به شهرک طالقانی، شهرک شادیلون، شهرک آزادگان، شهرک چهارچشمه، شهرک نیروی هوایی و ششصد دستگاه، و از غرب به بلوار ۸ شهریور و انتهای بلوار وکیل آباد محدود می‌شود.

در طرح منطقه بندی و تعیین محدوده‌های دارای پتانسیل برای بلند مرتبه سازی شهر مشهد حوزه‌های بلند مرتبه مناطق بر حسب مجاز، مشروط و ممنوع تعیین و پهنه بندی شده است. در حوزه جنوب غربی شهر مشهد براساس این طرح، منطقه نه، از نظر بلند مرتبه سازی به دو بخش مجاز و ممنوع طبقه بندی شده است. ناحیه ۲ منطقه ۹ شهرداری که محدوده نمونه تحقیق حاضر را تشکیل می‌دهد در بخش مجاز بلندمرتبه سازی قرار گرفته است. در طی سال‌های گذشته در سطح منطقه نه و به ویژه در محدوده ناحیه دو شهرداری مشهد اقدام به اعطای مجوزهای ساختمان‌های بلند مرتبه شده است. که بر اساس برداشت‌های میدانی صورت گرفته در حال حاضر ۲۳ ساختمان بلند مرتبه ساخته

شده یا در حال ساخت وجود دارد.

یافته های تحقیق

بلند مرتبه سازی در مشهد

شهر مشهد نیز در زمینه ی استفاده بهینه از الگوی شهر فشرده و پروژه ی بلند مرتبه سازی در سطح آن نیازمند راهبردهای ویژه ای است لازم به ذکر است که طرح جامع بلند مرتبه سازی مشهد در سال ۱۳۸۰ توسط مهندسين مشاور پارت تهیه شده است و مناطق شهری مشهد را از نظر تراکم مورد مطالعه قرار داده است این طرح همچنین منطقه ۱ مشهد را که نمونه ی موردی تحقیق نیز در آن قرار دارد مستعد ترین منطقه برای احداث ساختمان های بلند دانسته است در این طرح مناطق شهری مشهد از نظر ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، کالبدی - فضایی و زیست محیطی مورد مطالعه قرار گرفته است با توجه به این مطالعات مناطق شهری مشهد به لحاظ پتانسیل بلند مرتبه سازی اولویت بندی شده است.

جدول (۴): اولویت بندی پتانسیل بلند مرتبه سازی در مشهد به تفکیک مناطق و با توجه به معیارهای ذکر شده

معیار مورد مطالعه	مناطق با قابلیت مناسب	مناطق با قابلیت متوسط	مناطق با قابلیت اندک	مناطق غیر قابل توصیه (با شرایط خاص)
اقتصادی	۱	۱۱و۱۰,۹,۸	۷و۴,۳,۲	۶و۵
اجتماعی و فرهنگی	۱	۱۱و۱۰,۹,۸	۷و۲	۶و۵,۴,۳
زیست محیطی	۶و۵,۲,۱	۱۱و۴,۳	۹و۸,۷	۱۰
کالبدی و فضایی	۱۱و۹,۱	۱۰و۷	۲و۸	۶و۵,۴,۳

ماخذ: مهندسين مشاور پارت، ۱۳۸۰: ۳۱۴

پس از این که هر کدام از مناطق از نظر هر کدام از معیارها و زیر گروه های مربوطه ی هر کدام از آنها اولویت بندی (بر طبق مطالعات وضع موجود این معیارها در شهر مشهد) شدند تمامی معیارها یکسان فرض شده و با توجه به جدول فوق امتیاز بندی می شوند در این اولویت بندی منطقه ۱ جزء مناطق با قابلیت مناسب مناطق ۹ و ۱۱ جزء مناطق با قابلیت متوسط مناطق ۲، ۷، ۸، و ۱۰ جزء مناطق با قابلیت کم بالاخره مناطق ۳، ۴، ۵ و ۶ جزء مناطق غیر قابل توصیه انتخاب شدند. اما مسئله ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که این طرح راهکارهایی برای حل مسائل اجتماعی بعد از

محل نام خنجراف و برنامبریزی شهری چشم انداز راکرس، دوره ۱۸، شماره ۴، بهار ۱۳۹۱

اجرای آن را نداده است. همچنین این طرح هماهنگی عملکردهای (کار، تامین نیازها، اوقات فراغت و سکونت) را مورد مطالعه کامل قرار نداده است. زیرا در هر منطقه نسبت به افزایش تراکم و به دنبال افزایش جمعیت باید هماهنگی و دسترسی مناسب به این عملکرد نیز حل شود.

ویژگی جمعیت شناختی ساکنین بلندمرتبه ها

اطلاعات مندرج در جدول زیر، توزیع فراوانی ویژگیهای جمعیت شناختی پاسخگویان شامل (جنسیت، وضعیت تأهل، سن، میزان تحصیلات و ...) را نشان می دهد:

جدول (۵): توزیع فراوانی ویژگیهای جمعیت شناختی ساکنین بلندمرتبه ها

متغیر	طبقات	درصد	میانگین
جنسیت	زن	۵۴.۵	-
	مرد	۴۵.۵	
سن	-	-	۵۲ (۲۵-۷۰)
وضعیت تأهل	مجرد	۱۳.۶	-
	متأهل	۸۱.۸	
	سایر	۴.۵	
میزان تحصیلات	زیر دیپلم	-	-
	دیپلم	۳۱.۸	
	بالتر از دیپلم	۶۸.۱	
	حوزوی	-	
وضعیت اشتغال	شاغل	۸۱	-
	بیکار	۱۹	
هزینه ماهانه خانوار	-	-	۲۵۰۰.۰۰۰ (۱۵۰۰-۳۵۰۰)
میزان درآمد ماهانه خانوار	۸۰۰ هزار تا ۱ میلیون تومان	۱۲.۵	-
	۱ تا ۲ میلیون تومان	۳۷.۵	
	۲ تا ۳ میلیون تومان	۳۱.۳	
	بالتر از ۳ میلیون تومان	۱۸.۸	
تعداد افراد خانوار	-	-	۳ (۲-۶) نفر

ماخذ: یافته های تحقیق

- جنسیت: ۵۴.۵ درصد پاسخگویان را زنان و ۴۵.۵ درصد مردان تشکیل می دهند.
- سن: میانگین سنی پاسخگویان در بازه (۷۰-۲۵) ۵۲ سال است.

- وضعیت تأهل: ۱۳.۶ درصد پاسخگویان مجرد بوده و ۸۱.۸ درصد آنان متأهل می‌باشند، همچنین ۴.۵ درصد گزینه مطلقه یا بیوه می‌باشند.
- سطح تحصیلات: به لحاظ سطح تحصیلات، ۳۱.۸ درصد پاسخگویان دیپلم هستند و ۶۸.۱ درصد تحصیلاتی بالاتر از دیپلم (فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکترا) دارند.
- وضعیت اشتغال: از نظر وضعیت اشتغال، ۸۱ درصد پاسخگویان شاغل بوده و ۱۹ درصد بیکار می‌باشند.
- میزان درآمد ماهیانه: بیش از نیمی از پاسخگویان (۶۸.۸ درصد) در بازه درآمدی بین ۱ میلیون تا ۳ میلیون تومان قرار دارند، درآمد ۱۲.۵ درصد بین ۸۰۰ هزار تا ۱ میلیون تومان است و ۱۸.۸ درصد درآمدی بالاتر از ۳ میلیون تومان دارند.
- مخارج ماهیانه خانوار: میانگین هزینه ماهانه خانواده در بازه (۳۵۰۰.۰۰۰ تا ۱۵۰۰.۰۰۰) ۲۵۰۰.۰۰۰ است.
- تعداد افراد خانوار: میانگین تعداد افراد خانوار پاسخگویان در بازه (۶-۲) ۳ نفر است.

جدول (۶): توزیع فراوانی ویژگیهای محل سکونت ساکنین بلندمرتبه ها

متغیر	طبقات	درصد	میانگین
فاصله منزل مسکونی تا محل کار			۵۰ دقیقه (۱-۱۸۰)
سابقه سکونت در محل	-	-	۴ سال (۲-۵)
متراژ محل سکونت			۲۱۸ متر مربع (۶۵۰-۱۵۰)

ماخذ: یافته های تحقیق

- جدول فوق اطلاعات مربوط به ویژگیهای محل سکونت پاسخگویان را نشان می‌دهد:
- سابقه سکونت در محل: میانگین سابقه سکونت در محل در بازه (۲-۵) سال برابر با ۴ سال می‌باشد.
 - متراژ محل سکونت: متراژ محل سکونت پاسخگویان در بازه (۶۵۰-۱۵۰) متر مربع می‌باشد.
 - فاصله منزل مسکونی تا محل کار (فاصله زمانی، با اتومبیل شخصی): میانگین فاصله منزل

مسکونی تا محل کار پاسخگویان در بازه (۱-۱۸۰) برابر با ۵۰ دقیقه است.

بررسی شاخص‌های مشارکت و اعتماد اجتماعی در بین ساکنین بلندمرتبه‌ها

در این بخش از مقاله شاخص‌های مشارکت و اعتماد اجتماعی در بین ساکنین بلندمرتبه‌ها، مورد بررسی قرار گرفته و هر یک از گویه‌ها توصیف شده است.

مشارکت اجتماعی ساکنین بلندمرتبه‌ها

توزیع فراوانی شاخص‌های متغیر مشارکت در جدول زیر نشان می‌دهد که؛ پاسخگویان تقریباً همیشه برای بهبود شرایط مجتمع هزینه‌هایی را پرداخت می‌کنند، اغلب اوقات در جلسات مجتمع شرکت کرده و برای بهبود وضعیت مجتمع انتقاد و پیشنهاد می‌نمایند و همچنین در اغلب اوقات در مواقع ضروری به یکدیگر کمک می‌کنند اما به ندرت از منازل یکدیگر در مواقع ضروری استفاده می‌نمایند.

جدول (۷): توصیف جزئی گویه‌های مشارکت اجتماعی در بلندمرتبه‌ها

میانگین	هیچوقت (۱)	به ندرت	گاهی گهگاهی	غالب اوقات	همیشه (۵)	مشارکت
1.95	45.0	35.0	5.0	10.0	5.0	در مواقع ضروری و به هنگام نیاز در مراسم بزرگ از منازل همدیگر استفاده می‌کنیم
4.73	.0	.0	.0	27.3	72.7	در مواقع نیاز، برای بهبود شرایط مجتمع هزینه‌هایی را پرداخت نموده‌ام
4.09	4.5	9.1	4.5	36.4	45.5	در جلساتی که در مجتمع به دلایل مختلف برگزار می‌شود، شرکت می‌کنم.
3.95	4.5	4.5	18.2	36.4	36.4	تاکنون برای بهبود وضعیت مجتمع، انتقادات و پیشنهاداتی مطرح کرده‌ام.
3.45	9.1	4.5	36.4	31.8	18.2	همسایه‌ها در مواقع ضروری به یکدیگر کمک می‌کنند
میانگین مشارکت (۱-۵): ۶۷.۷۲						

ماخذ: یافته‌های تحقیق

میانگین مشارکت پاسخگویان در بلندمرتبه‌ها در بازه (۱-۱۰۰) برابر با ۶۷.۷۲ است که نشان می‌دهد مشارکت آنان با یکدیگر در مدیریت بلندمرتبه بالاتر از حد متوسط است.

فصل نهم: خرفاند و مدیریت شهری چشم‌انداز کارشناسان منطقه ۴، تهران ۱۳۹۶

اعتماد اجتماعی ساکنین بلند مرتبه ها

توزیع فراوانی شاخص های متغیر اعتماد بین شخصی در جدول (۵۰) نشان می دهد که، در رابطه با اکثر شاخص ها میانگین برابر با ۲ می باشد بدین معنا که همسایگان به ندرت وسایل منزل یکدیگر را قرض داده و قرض می گیرند، در هنگام مواجهه با مشکل به ندرت با همسایگان مشورت می کنند، به ندرت اتفاق می افتد که فرزندان را به یکدیگر بسپارند، به ندرت به همسایگان خود پول قرض می دهند، گهگاه در هنگام مسافرت کلید منزل را با همسایگان می سپارند و گهگاه نیز اجازه می دهند که فرزندان با سایر کودکان در محوطه مجتمع بازی نماید.

جدول (۸): توصیف جزئی گویه های اعتماد بین شخصی در بلندمرتبه ها

اعتماد بین شخصی	همیشه (۵)	غالب اوقات	گاهی	به ندرت	هیچوقت (۱)	میانگین (۱-۵)
همسایه ها در مواقع نیاز وسایل منزل یکدیگر را قرض داده و قرض می گیرند.	۰	۴.۸	۳۳.۳	۲۸.۶	۳۳.۳	۲.۱۰
هنگامی که در زندگی با مشکلی مواجه شوم با همسایگان صحبت و مشورت می کنم	۰	۱۹.۰	۲۸.۶	۹.۵	۴۲.۹	۲.۲۴
فرزندانم را در مواقع ضروری به همسایه ها می سپارم.	۰	۵.۳	۳۶.۸	۱۵.۸	۴۲.۱	۲.۰۵
به همسایه ها پول قرض می دهم چون از بازگشت آن اطمینان دارم.	۰	۵.۰	۲۵.۰	۳۰.۰	۴۰.۰	۱.۹۵
اجازه می دهم فرزندم با سایر کودکان در محوطه مجتمع (محل زندگی) بازی کند.	۵.۰	۵۰.۰	۳۰.۰	۵.۰	۱۰.۰	۳.۳۵
در هنگام مسافرت، کلید منزل را به همسایگانم می سپارم.	۴.۸	۱۹.۰	۲۳.۸	۲۸.۶	۲۳.۸	۲.۵۲
میانگین اعتماد بین شخصی (۱۰۰-۰): ۳۳.۲۴						

ماخذ: یافته های تحقیق

میانگین متغیر اعتماد به همسایه ها در بازه (۱۰۰-۰) برابر با ۳۳.۲۴ است که نشان می دهد در بلندمرتبه ها اعتماد همسایه ها به یکدیگر بسیار پایین تر از حد متوسط است.

مقایسه میزان مشارکت اجتماعی به تفکیک برج محل سکونت

نتایج آزمون تحلیل واریانس در مقایسه میزان مشارکت اجتماعی به تفکیک برج محل سکونت ساکنین نشان می دهد که بیشترین میزان مشارکت اجتماعی مربوط به ساکنین برج آرمیتاز با میانگین ۳.۱۳ می باشد و دو برج باران (میانگین: ۳) و رز آرمیتاز (میانگین: ۲.۸۳) از نظر میزان مشارکت

فصل نهم: خرابی و به هم ریختگی شهری چشم انداز نازک رس، هورسف، شرفا، پانزدهم تیر ۱۳۹۷

اجتماعی ساکنین در رده های دوم و سوم قرار دارند، با توجه به سطح معناداری آزمون ($\text{sig}=0.018$) می توان گفت که تفاوت میانگین مشارکت اجتماعی در بین ساکنین سه برج مورد بررسی معنادار می باشد.

جدول (۹): مقایسه میزان مشارکت اجتماعی به تفکیک برج محل سکونت

متغیر مورد بررسی	نام برج	میانگین (۱-۵)	مقدار آماره f	سطح معناداری
مشارکت	آرمیناژ	3.13	۴.۴۵۱	۰.۰۱۸
	باران	3.00		
	رز آرمیناژ	۲.۸۳		

مقایسه میزان اعتماد بین شخصی به تفکیک برج محل سکونت

در مقایسه میزان اعتماد بین شخصی در بین ساکنین برج های مورد بررسی از آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج این آزمون نشان می دهد که بالاترین میزان اعتماد بین شخصی مربوط به ساکنین برج آرمیناژ (میانگین: ۲.۰۰) می باشد و دو برج باران (میانگین: ۱.۸۰) و رز آرمیناژ (میانگین: ۱.۷۳) از نظر میزان اعتماد بین شخصی در رده های دوم و سوم قرار گرفته اند. این یافته با توجه به سطح معناداری آزمون ($\text{sig}=0.089$) قابل تعمیم به جامعه آماری نمی باشد. به عبارتی میانگین میزان اعتماد بین شخصی در بین ساکنین برج های مورد بررسی تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

جدول (۱۰): مقایسه میزان اعتماد بین شخصی به تفکیک برج محل سکونت

متغیر مورد بررسی	نام برج	میانگین (۱-۵)	مقدار آماره f	سطح معناداری
اعتماد	آرمیناژ	2.00	۲.۵۷۰	۰.۰۸۹
	باران	1.80		
	رز آرمیناژ	1.73		

رابطه بین مشارکت و اعتماد اجتماعی در بلندمرتبه ها

آزمون ضریب همبستگی پیرسون در بررسی رابطه مشارکت و اعتماد اجتماعی در بین ساکنین بلندمرتبه ها نشان می دهد که رابطه ای مستقیم و به شدت ۰.۳۱۲ بین این دو متغیر وجود دارد که با توجه به سطح معناداری آزمون ($\text{sig}=0.039$) قابل تعمیم به جامعه آماری می باشد.

جدول (۱۱): بررسی رابطه مشارکت اجتماعی ساکنین بلندمرتبه و اعتماد بین شخصی آنان

مقادیر	آماره ها
0.312	مقدار ضریب همبستگی پیرسون
0.039	سطح معناداری

به عبارتی می توان گفت که بین مشارکت اجتماعی و اعتماد ساکنین بلندمرتبه ها رابطه معناداری وجود دارد و هرچه مشارکت اجتماعی در بلندمرتبه ها بالاتر است اعتماد بین ساکنین نیز بیشتر است و برعکس با کاهش مشارکت اجتماعی ساکنین بلندمرتبه ها، اعتماد بین شخصی آنان نیز کاهش می یابد.

نتیجه گیری و پیشنهادها

شهر مشهد به عنوان یکی از مهمترین کلانشهرهای کشور بعد از تهران و قطب جاذب جمعیت در شرق ایران نیازمند توسعه کالبدی و فضایی متناسب با رشد جمعیتی خود بوده و با توجه به کمبود زمین شهری و هزینه بر بودن توسعه افقی شهر، رویکرد بلندمرتبه سازی و فشردگی شهر از طریق اصلاح مجدد زمین و احیاء بافت‌های فرسوده شهری در دستور کار برنامه ریزان کالبدی و اقتصادی شهر قرار گرفته است. تحقیق حاضر بر این فرض استوار است که؛ بین شاخص‌های اجتماعی - فرهنگی «مشارکت اجتماعی» ساکنین بلندمرتبه ها و وضعیت «اعتماد اجتماعی» آن‌ها در منطقه نه شهر مشهد رابطه معناداری وجود دارد.

به منظور تجزیه و تحلیل نهایی اطلاعات جمع آوری شده از نرم افزار آماری SPSS استفاده شده است. اطلاعات در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی ارائه شده اند، در بخش آمار توصیفی از جداول و نمودارهای توزیع فراوانی و همچنین شاخص‌های میانگین، انحراف استاندارد و ... استفاده شده است و در بخش آمار استنباطی نیز برای سنجش رابطه متغیر اعتماد و مشارکت اجتماعی از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

اعتماد و مشارکت به عنوان عناصر اصلی سرمایه اجتماعی، ارتباط مستقیمی با شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه دارند، بطوریکه میزان و نوع مشارکت در گروه‌های خاص اجتماعی، اقتصادی و سیاسی از تفاوت‌های ماهوی و صوری برخوردار است. اعتماد سطوح مختلفی

مجله علمی پژوهشی راهبردهای توسعه و عمران، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۹۸

دارد که می توان از اعتماد اجتماعی، اعتماد بین فردی، اعتماد بین طبقات، اعتماد بین مشاغل ... نام برد. اعتماد تسریع کننده حرکت اجتماعی است و در پرتو اعتماد است که توسعه در ابعاد گوناگون آن پدیدار می شود. چنین اعتمادی باید از سطح بین فردی و درون گروهی به سطح بین گروهی و تعمیم یافته ارتقاء یابد. در این خصوص پیشنهادهای زیر به منظور افزایش اعتماد بین فردی در ساکنان بلندمرتبه های شهری و در نتیجه افزایش مشارکت اجتماعی ارائه شده است:

۱. ارائه آگاهی های اولیه و آموزش فرهنگ بلندمرتبه نشینی به ساکنین در بدو ورود و اخذ تضمین قانونی بابت پایبندی به قوانین
۲. طراحی برنامه های جمعی و مشارکتی در فضاهای عمومی بلندمرتبه ها به منظور آشنایی بیشتر ساکنان و افزایش تعاملات اجتماعی که می تواند در نهایت به سرمایه های اجتماعی تبدیل شود.
۳. برقراری و تقویت زمینه ارتباطات و تعاملات اجتماعی ساکنان بلندمرتبه با همسایگان محدوده پیرامون
۴. ارتقاء آموزش های شهروندی به منظور افزایش توان سازگاری بین فرهنگی و تعاملات اجتماعی
۵. تولید محصولات فرهنگی ویژه کودکان ساکن در بلندمرتبه ها با محوریت توان افزایی سازگاری، تعامل و همبستگی اجتماعی و بین فردی که از ویژگی های فرهنگ غنی بومی است.
۶. توجه به ساختار اقتصادی - اجتماعی جمعیت ساکن در محلات شهری و همگنی اجتماعی برای بلندمرتبه سازی

منابع

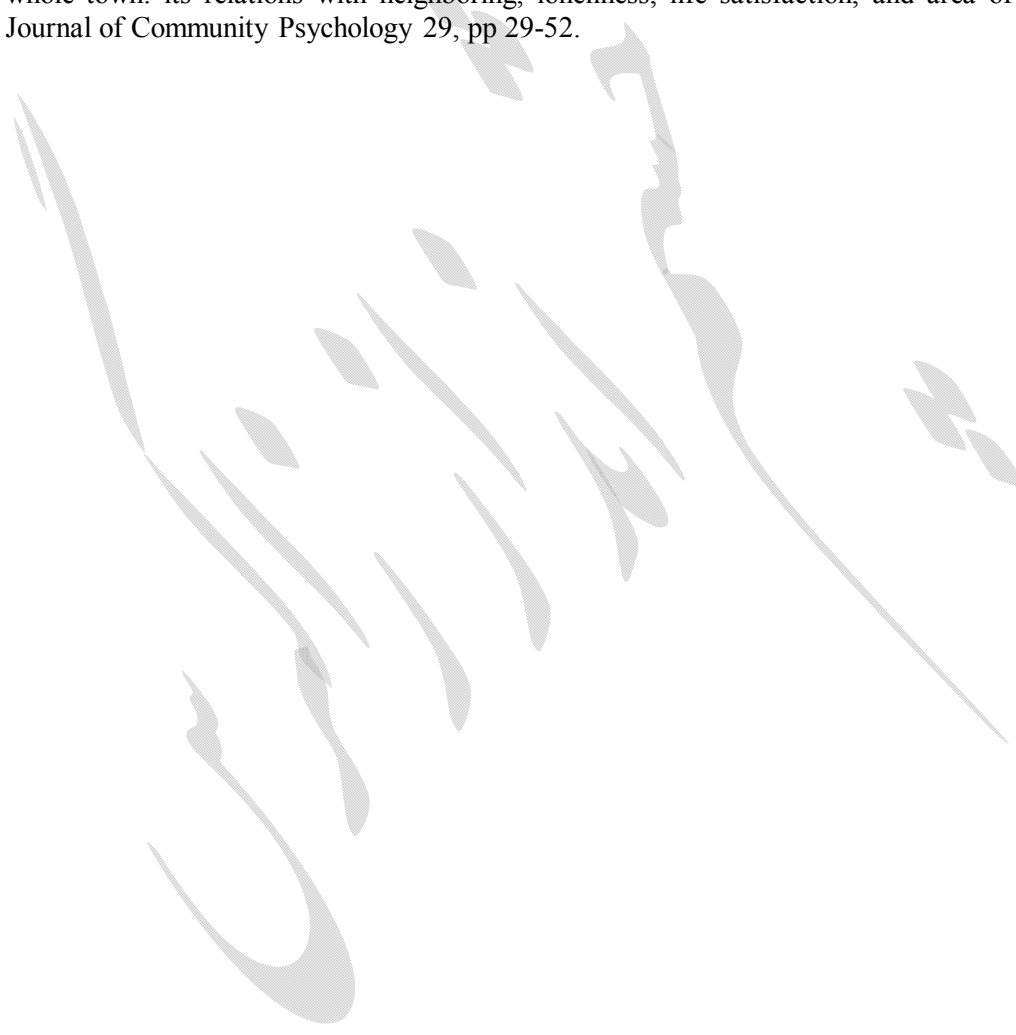
- ازکیا و غفاری. (۱۳۸۴). جامعه شناسی توسعه. تهران: انتشارات کیهان.
- انعام، راحله. (۱۳۸۰). بررسی اعتماد بین شخصی در میان روستاییان شهریار، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه الزهراء.
- بمانیان، محمد رضا، (۱۳۹۰)، ساختمان بلند و شهر، مؤسسه نشر شهر بنه لو و لئونارد، (۱۳۷۷)، بنیاد های شهرسازی مدرن، ترجمه مهدی کوثر، انتشارات دانشگاه تهران
- توسلی، غلامعباس، (۱۳۸۲)، مشارکت اجتماعی در شرایط جامعه آنومیک، تهران: تهران
- زارع شاه آبادی، اکبر، نوریان نجف، محمد (۱۳۹۰)، بررسی رابطه اعتماد اجتماعی با مشارکت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه یزد، دو فصلنامه جامعه شناسی اقتصادی و توسعه، شماره اول، صص ۶۹-۴۷
- ظهیری نیا، مصطفی، نیکخواه، هدایت ا...، فلاحی شاه آباد، احمد، صادقی، سهیل، عزیززاده، امید (۱۳۹۵)، اعتماد اجتماعی و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی دانشجویان دانشگاه هرمزگان، پژوهش نامه فرهنگی هرمزگان، شماره ۱۱، صص ۱۳۶-۸۶
- عباس زاده، محمد (۱۳۸۳)، عوامل اجتماعی مؤثر بر شکل گیری اعتماد دانشجویان، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ۴، شماره ۱۵
- عزیزی، محمدمهدی، (۱۳۷۸)، ارزیابی اثرات کالبدی - فضایی برج سازی در تهران، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۴ و ۵، صفحات - 46 - 33 تهران
- علی پور، پروین، زاهدی، محمدجواد، شیبانی، ملیحه (۱۳۸۸)، بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در تهران، مجله جامعه شناسی ایران، دوره دهم، شماره ۲، صص ۱۳۵-۱۰۹
- عمید. (۱۳۶۹). فرهنگ لغت فارسی عمید.
- کاظمیان، کورش (۱۳۹۴)، بررسی بلند مرتبه سازی و توسعه پایدار در ناحیه دو منطقه نه شهرداری مشهد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد
- کافی، مهدی. (۱۳۸۰)، اعتماد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن فصلنامه اطلاع رسانی نمایه پژوهش، ش ۵، صص ۵۵-۴۶
- گلایی، فاطمه. (۱۳۸۴). نقش اعتماد در امر توسعه با تأکید بر عملکرد و نقش شوراها اسلامی. پایان نامه کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی. دانشکده علوم اجتماعی: دانشگاه تهران.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۴). پیامدهای مدرنیت. (مترجم، محسن ثلاثی). تهران: نشر مرکز.
- گیدئون، زیگفريد. (۱۳۵۰). فضا، زمان، معماری. جلد ۲، ترجمه منوچهر مزینی، تهران، انتشارات بنگاه
- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۸۰)، بررسی مفهوم اعتماد با رویکرد روانشناختی - اجتماعی، فصلنامه اطلاع رسانی نمایه پژوهش، ش ۱۸، صص 35-30.
- مسعودنیا، حسین، رهبرقاسی، محمودرضا، مهربانی کوشکی، راضیه، پوررنجبر، مهدیه (۱۳۹۳)، بررسی تأثیر اعتماد اجتماعی بر شیوه های مختلف مشارکت سیاسی، مجله مسائل اجتماعی ایران، سال پنجم، شماره ۲، صص ۹۴-۷۶
- نوابخش، مهرداد، رضایی، محمد، رحیمی، ماریا (۱۳۹۳)، مجله مطالعات جامعه شناختی شهری، دوره ۴، شماره ۱۰،

وطن پرست، مهدی، معتمدی، محمد، سیدی نسب، سیدعلیرضا (۱۳۹۲)، بررسی رابطه بین ایجاد نهادهای مستقل محله ای و اعتمادسازی ساکنین جهت مشارکت در ساماندهی بافت فرسوده شهری (مطالعه موردی: بافت فرسوده نه دره مشهد)، مجله هفت شهر، دوره ۴، شماره ۴۳ و ۴۴، صص ۷۹-۷۱

"The Tallest 20 in 2020: Entering the Era of the Megatall". CTBUH. 8 December 2011. Retrieved 19 October

<http://www.elevator-world.com/magazine/archive01/9703-001.htm>

Prezza, M., Amici, M., Roberti, T., Tedeschi, G. (2001). Sense of community referred to the whole town: its relations with neighboring, loneliness, life satisfaction, and area of residence. *Journal of Community Psychology* 29, pp 29-52.

فصلنامه پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، شماره ۱۱، زمستان ۱۳۹۸